Kurikulárna reforma očami jej aktérov – ako vnímajú jej pozitíva a negatíva učitelia jednej školy[1]

The Curriculum reform through the eyes of its stakeholders – perception of its pros and cons by teachers from one school

Alena DOUŠKOVÁ

Abstrakt: Kurikulárna reforma na Slovensku od samotného počiatku jej prípravy až po uvedenie do praxe bola charakteristická expresnosťou postupu, ktorý podľa Kosovej a Porubského (2011) „nemá obdobu v žiadnej z postsocialistických krajín.“ V rámci projektu APVV-0713-12 Implementácia kurikulárnej reformy v základných školách v Slovenskej republike jej riešitelia už v druhom roku riešenia sledujú procesy implementácie štátneho vzdelávacieho programu do života škôl prostredníctvom dotazníkového šetrenia, štruktúrovaných skupinových rozhovorov s učiteľmi, na základe obsahovej analýzy školských vzdelávacích programov vybraných škôl. V našom príspevku chceme priblížiť čitateľom čiastkové výsledky skúmania. Zaujíma nás, ako vnímajú pozitíva a negatíva implementácie kurikulárnej reformy v SR učitelia a manažment konkrétnej základnej školy a konfrontovať ich pohľad s dotazovanými učiteľmi celej výskumnej vzorky a vzorky učiteľov primárneho stupňa školy.

Kľúčové slová: kurikulárna reforma, štátny vzdelávací program, školský vzdelávací program

Abstract: The curriculum reform in Slovakia from the very beginning of its preparation, until its implementation into practice was characterized by the speed of its procedure which according by Kosova and Porubsky (2011) didn’t have any comparable parallel character with any other post-socialist countries. In the project APVV-0713-12 Implementation of the curriculum reform in primary schools the investigators monitored for a period of two years the process of implementation of national curricula into the school life through a questionnaire survey, structured group interviews with teachers, content analysis of school educational programs selected schools. The aim of this paper is to demonstrate partial results of this investigation. We are interested in how teachers and school management of the selected school perceive pros and cons of curricular reform in Slovakia. We confront their opinions with the answers of whole research sample of teachers of primary school level.

Keywords: curriculum reform, public education program, school educational program

[1] Príspevok je čiastkovým výstupom riešenia projektu APVV-0713-12 − Implementácia kurikulárnej reformy v základných školách v Slovenskej republike na Katedre elementárnej a predškolskej pedagogiky PF UMB v Banskej Bystrici pod vedením doc. PaedDr. Štefana Porubského, PhD.

1 Úvod

Už niekoľko rokov žijeme v realite platného zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov schválenom NR SR 22. 5. 2008. Na základe jeho dikcie nastúpili školy na cestu reformy školského kurikula. Zásadnú zmenu nastolilo hlavne zavedenie participatívneho, dvojúrovňového modelu projektovania obsahov vzdelávania. Do projektovania kurikula vstúpili školy, ich manažment a aj konkrétni učitelia. Školy tak na jednej strane dostali väčšiu možnosť vlastnej profilácie, slobody v oblasti rozhodovania, ale na druhej strane zvýšenú zodpovednosť za svoju pedagogickú činnosť, nároky na väčšiu adresnosť, účinnosť vzdelávania, akceptáciu potrieb žiakov i širšieho regiónu. Štátne vzdelávacie programy (národné kurikulum) definujú minimálny povinný obsah vzdelávania, ktorý je vymedzený vzdelávacími oblasťami, zoznamom vyučovacích predmetov, témami pre tvorbu výberových predmetov a vzdelávacími štandardami. Sú tvorené na centrálnej úrovni a pre školy sa stali záväzným dokumentom pri tvorbe školských vzdelávacích programov. Zákon, kurikulárna reforma tak navodila aj v primárnom a sekundárnom vzdelávaní úplne nové podmienky. Orientácia štátnych vzdelávacích programov na plnenie hlavných cieľov vzdelávania prostredníctvom kľúčových kompetencií, ktoré sa zároveň u žiakov majú rozvíjať, súbežné zvýšenie pozornosti žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (prvýkrát je pre nich špecifikovaný záväzný obsah vzdelávania) a posilnenie oblastí kurikula o cudzí jazyk, informačnú gramotnosť, sa stali pre školy a učiteľov veľmi náročnou záležitosťou. Vedenie školy musí vo veľmi krátkom čase zvážiť, čo je pre ňu a jej žiakov vhodné, prínosné, vyberať z ponúkaných alternatív a vytvárať vlastný vzdelávací program. Učitelia v rámci neho projektujú výučbu jednotlivých predmetov, tvoria tematické výchovno-vzdelávacie plány, učebné osnovy povinných a voliteľných predmetov v kontexte nových pravidiel. K tomu však treba poznamenať, že v období tvorby prvých školských vzdelávacích programov bol pre väčšinu učiteľov pojem kľúčové kompetencie, ako aj pojem vzdelávacie oblasti, prierezové témy, neznámy a de facto učitelia nevedeli, ako s nimi pracovať. Za náročnú sa dá považovať aj práca učiteľov s mätúco vymedzenými výstupmi vzdelávania, ktoré sú v ŠVP viazané na predmety, a nie na vzdelávacie oblasti. Podobné komplikácie sú spojené s tým, že kompetenčný model vzdelávania sa nezaobíde bez aplikácií moderných stratégií, efektívnych foriem a metód vzdelávania a procesuálnu stránka je v základných dokumentoch úplne ignorovaná. Prvé štátne vzdelávacie programy z roku 2008 sa veľmi odlišovali od ideálneho programu vzdelávania, ktorý predstavuje komplexný nástroj na riešenie otázok cieľov, obsahu, metód a foriem vzdelávania, ale aj stratégií a postupov hodnotenia, organizácie či riadenia vzdelávania.

2 Zámery a ciele výskumu Implementácia kurikulárnej reformy v základných školách v SR − výskumný projekt

Ako prebiehala implementácia nového školského zákona na základných školách, ako sa manažmenty škôl a samotní učitelia zhostili úlohy tvorcov kurikula? Ako vedenie školy a učitelia hodnotia prínos nastolených zmien v kontexte svojej školy a vlastného rozvoja? V čom vidia najväčšie úskalia efektívnej implementácie obsahovej reformy? Ktoré sú tie zásadné podmienky adekvátneho metodického postupu pre jej implementáciu a realizáciu? Aj na tieto otázky chcú získať odpovede riešitelia projektu na Katedre elementárnej a predškolskej pedagogiky PF UMB v Banskej Bystrici pod vedením doc. Štefana Porubského, Ph.D. Projekt APVV-0713-12 Implementácia kurikulárnej reformy v základných školách v Slovenskej republike má zámer posunúť riešenie problematiky kurikulárnej reformy z makroúrovne riadenia a teoretických makroanalýz na úroveň empirického výskumu v základných školách. Sústredí sa na kľúčové oblasti implementácie kurikulárnej reformy, má

identifikovať, analyzovať a hodnotiť zásadné: *postupy,* ktoré školy aplikovali a stále aplikujú pri implementácii kurikulárnej reformy transformáciou štátneho vzdelávacieho programu na úroveň projektovania školských vzdelávacích programov, *faktory,* ktoré ovplyvňujú rozhodovanie vedenia školy a učiteľov pri projektovaní školských vzdelávacích programov a jeho realizácii v konkrétnych podmienkach školy a *postoje vedenia školy a učiteľov* k procesom transformácie vzdelávacieho a školského systému po roku 1989. Zámerom projektu nie je len skúmať postupy implementácie kurikulárnej reformy v procese projektovania a realizácie školského vzdelávacieho programu na základnej škole a identifikovať faktory, ktoré tieto procesy ovplyvňujú. Riešitelia majú ambície na základe teoretických analýz svojich predchádzajúcich výskumov, zahraničných výskumov v tejto oblasti a v komparácii s empirickými zisteniami vytvoriť konceptuálny model implementácie kurikulárnej reformy v základných školách na Slovensku a identifikovať v ňom národné prvky. Ide o snahu vytvoriť teoretický rámec pre projektovanie stratégií štátnej vzdelávacej politiky v oblasti ďalšieho smerovania systémovej reformy slovenského vzdelávacieho a školského systému s dôrazom na problematiku kurikulárnej transformácie.(bližšie o projekte Porubský, Š., Kosová, B., Doušková, A., Trnka, M., Poliach, V., Fridrichová, P., Sabo, R., Adamcová, E., Lynch, Z., Cachovanová, R., Simanová, L., 2014, s. 74−81).

2.1 Dizajn metodológie riešenia cieľov

V projekte sa opierame o kvantitatívno-kvalitatívnu výskumnú stratégiu s cieľom deskripcie skúmaných javov, analytickej interpretácie získaných údajov a komparácie s teoretickými konštruktmi v oblasti kurikula a kurikulárnej reformy. V rámci kvantitatívneho prístupu bol použitý dotazník pre učiteľov základných škôl zameraný na sledovanie premenných v rôznych oblastiach implementácie kurikulárnej reformy. Dominujú v ňom postojové a realizačné premenné, premenné zamerané na procesy vytvárania školského vzdelávacieho programu a jeho reflexiu tvorcami. Pozornosť bola zameraná tiež na oblasť perspektívy, sledujúc premenné zamerané na školský vzdelávací program, posúdenie jeho vplyvu na chod a budúce smerovanie školy (bližšie konceptuálny model výskumu popisuje Porubský, Š., Poliach, V., 2015) Prostredníctvom kvalitatívneho výskumu chceme zachytiť a spracovať výpovede o skúsenostiach učiteľov a vedúcich pracovníkov s kurikulárnou reformou v podmienkach konkrétnych škôl. Ide nám najmä o možnosť konfrontovať vybrané školy s výsledkami dotazníkového šetrenia, analyzovať postoje jednotlivých učiteľov a procesy, ktoré bližšie špecifikujú výsledky dotazníkového šetrenia. Na piatich základných školách vybraných podľa kritérií − ekonomicky silný verzus ekonomicky slabý región a veľké mesto verzus malé mesto boli najskôr *prezentované výsledky dotazníkového šetrenia* a následne zrealizované *štruktúrované rozhovory s vedením školy a skupinové rozhovory s učiteľmi.* Tematicky sú rozhovory zamerané na potrebu zmeny kurikula, problémy spojené s prvotným zavádzaním ŠVP do podmienok ZŠ, komunikáciu vedenia školy s pedagogickými zamestnancami pri tvorbe školského vzdelávacieho programu, reflexiu prínosu kurikulárnej reformy pre školu a návrhy na modifikáciu obsahov štátneho vzdelávacieho programu. Obsahová štruktúra rozhovorov sleduje tri základné roviny odpovedí respondentov: S akým zámerom bol realizovaný určitý proces? (ciele), Akým spôsobom prebiehal určitý proces? (dráha) a K akým ziskom a stratám došlo počas realizácie? (efekty). Ide najmä o komparáciu pohľadov na prebiehajúce procesy v školách v rôznych vzťahoch: učiteľ − učiteľ, učiteľ − vedenie ZŠ v rámci školy i medzi školami navzájom. Na základe vyhodnotenia oboch druhov rozhovorov je možné získať pohľad na to, aký význam prisudzujú učitelia vybraných škôl dotazníkovým zisteniam (analýza ratingových ukazovateľov), ako uvažujú, argumentujú a presadzujú svoje názory (tvorba konceptuálnych máp). Máme tiež zámer vytvoriť profil mainstreamového zamestnanca a analýzu extrémnych prípadov a procedurálne mapy

zachytávajúce realizované procesy na základných školách. V súčasnosti sme vo fáze prípravy vyhodnocovania rozhovorov v systéme ATLAS, prípravy realizácie obsahovej analýzy školských vzdelávacích programov vybraných škôl a tvorby prípadových štúdií konkrétnych zamestnancov. Celkovo pripravujeme tri druhy výskumných analýz výskumných zistení: faktorová analýza dotazníkového šetrenia, tvorba profilov kultúry ZŠ v kontexte implementácie kurikulárnej reformy a analýza perspektív reformy kurikula na základných školách (bližšie metodologické aspekty pozri: Porubský, Š., Kosová, B., Doušková, A., Trnka, M., Poliach a kol., 2014, s. 86−98).

3 Čo nám dala a čo vzala kurikulárna reforma, alebo čo nám prinieslo zavedenie štátneho a školského vzdelávacieho programu?

V jednej z otázok dotazníka mohli respondenti (952 učiteľov a riadiacich pracovníkov ZŠ, z toho 357 učiteľov a riadiacich pracovníkov pôsobiacich na primárnom stupni školy, 22 respondentov zo ZŠ1) označiť mieru súhlasu s výrokmi vyjadrujúcimi možný prínos (pozitíva) dvojúrovňového modelu kurikula a vlastného školského programu pre svoju školu.

Tabuľka 1

Hodnotenie prínosu dvojúrovňového modelu kurikula

Zavedenie štátneho vzdelávacieho programu a školského vzdelávacieho programu podľa môjho názoru prinieslo:	Počet resp.	952	357	22	
Otázka	Typ	Všetci	1. ST	ZŠ1	rozdiel všetci P-N
i0303 - možnosti zohľadniť regionálne špecifiká školy	Pozitívne	71%	77%	64%	51%
	Negatívne	21%	19%	27%	
	Neutrálne	8%	5%	9%	
i0301 - väčšiu možnosť profilovať školu	Pozitívne	68%	71%	64%	42%
	Negatívne	27%	25%	27%	
	Neutrálne	5%	4%	9%	
i0313 - modernú koncepciu vzdelávania	Pozitívne	64%	67%	59%	34%
	Negatívne	30%	27%	23%	
	Neutrálne	7%	6%	18%	
i0318 - možnosti zohľadniť individuálne potreby žiakov	Pozitívne	64%	71%	59%	33%
	Negatívne	31%	26%	32%	
	Neutrálne	5%	4%	9%	
i0317 - zlepšenie metód a foriem výučby	Pozitívne	61%	62%	64%	28%
	Negatívne	33%	32%	32%	
	Neutrálne	6%	6%	5%	
i0319 - väčšiu aktivitu a tvorivosť žiakov	Pozitívne	60%	63%	55%	25%

Etické a sociální aspekty v oblasti vzdělávání a pedagogickém výzkumu. Sborník z XXIII. ročníku konference České asociace pedagogického výzkumu, konané ve dnech 16. – 18. září 2015 v Plzni

	Negatívne	35%	34%	27%	
	Neutrálne	5%	3%	18%	
i0314 - zlepšenie spôsobu vedenia vyučovania v našej škole	Pozitívne	51%	55%	55%	12%
	Negatívne	39%	38%	23%	
	Neutrálne	10%	8%	23%	
i0305 - väčšiu slobodu pre učiteľov	Pozitívne	53%	56%	55%	12%
	Negatívne	42%	41%	36%	
	Neutrálne	5%	4%	9%	
i0315 - zlepšenie vzdelávacích cieľov	Pozitívne	51%	53%	64%	8%
	Negatívne	42%	42%	23%	
	Neutrálne	7%	5%	14%	
i0307 - zlepšenie manažovania práce v našej škole	Pozitívne	47%	52%	50%	6%
	Negatívne	41%	37%	32%	
	Neutrálne	12%	11%	18%	
i0312 - zlepšenie kvality práce v škole	Pozitívne	46%	49%	33%	2%
	Negatívne	44%	43%	33%	
	Neutrálne	10%	8%	33%	
i0302 - hlbšie prepojenie školy s praxou	Pozitívne	44%	49%	36%	-5%
	Negatívne	49%	45%	55%	
	Neutrálne	6%	6%	9%	
i0316 - zlepšenie vzdelávacích obsahov (učiva)	Pozitívne	44%	46%	50%	-5%
	Negatívne	49%	49%	41%	
	Neutrálne	7%	5%	9%	
i0311 - zlepšenie pohľadu verejnosti na našu školu	Pozitívne	38%	43%	50%	-8%
	Negatívne	46%	46%	23%	
	Neutrálne	16%	11%	27%	
i0310 - pozitívnejšie názory rodičov na našu školu	Pozitívne	37%	40%	41%	-11%
	Negatívne	48%	47%	32%	
	Neutrálne	16%	12%	27%	
i0304 - lepšiu komunikáciu školy s rodinou žiakov	Pozitívne	38%	46%	27%	-15%
	Negatívne	54%	49%	55%	
	Neutrálne	8%	6%	18%	
i0309 - pozitívne pedagogické myslenie učiteľov našej školy	Pozitívne	36%	35%	23%	-17%
	Negatívne	53%	56%	55%	

	Neutrálne	11%	9%	23%	
i0306 - zlepšenie práce učiteľského zboru	Pozitívne	36%	39%	27%	
	Negatívne	56%	55%	55%	-21%
	Neutrálne	8%	6%	18%	
i0308 - zlepšenie klímy a atmosféry v škole	Pozitívne	34%	35%	18%	
	Negatívne	56%	57%	55%	-21%
	Neutrálne	10%	8%	27%	
i0321 - zlepšenie vyučovacích výsledkov našich žiakov	Pozitívne	29%	35%	27%	
	Negatívne	61%	57%	41%	-31%
	Neutrálne	10%	8%	32%	
i0320 - väčší záujem žiakov o učenie sa	Pozitívne	27%	33%	23%	
	Negatívne	66%	60%	55%	-39%
	Neutrálne	8%	7%	23%	

V štruktúrovaných rozhovoroch na 5 základných školách (35 respondentov) boli prezentované výsledky dotazníkového šetrenia v tejto položke dotazníka a aktéri rozhovoru boli iniciovaní otázkou: Pokúste sa konkretizovať výrazné pozitívne zmeny, ktoré nastali vplyvom reformy na vašej základnej škole. Naopak, čo sa na vašej základnej škole udialo také, že to vnímate ako krok späť, ako negatívum. V tabuľke 1 je možné vidieť % vyjadrenie pozitívnych, negatívnych a neutrálnych volieb všetkých respondentov. Bližšie sa budeme venovať konkrétnym názorom učiteľov na skúmanej ZŠ1.

3.1 Charakteristika ZŠ1

Na vybranú základnú školu ZŠ1 boli stanovené požiadavky: minimálne 30 učiteľov, minimálne 450 žiakov, mesto s viac ako 20 000 obyvateľmi. Vybraná škola bola odovzdaná do užívania 1. 9. 1980. Ide o školu, ktorá je zapojená do významných projektov regionálneho, celoslovenského i medzinárodného významu v spolupráci s družobnými školami v ČR, MR a PL. V roku 2009–2010 prešla v rámci projektu Infraštruktúry vzdelávania financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja, štátneho rozpočtu a z prostriedkov mesta rozsiahlou rekonštrukciou. V rámci rekonštrukcie sa podarilo zrealizovať kompletné nové zateplenie, zastrešenie budov, výmenu okien, rekonštrukciu vykurovacieho systému a výmenu podláh, bezbariérové vstupy do budovy, na poschodia a hygienické zariadenia. Ide o školu vybavenú novým školským nábytkom a vďaka zapojeniu do projektov aj o školu s maximálnym IKT vybavením. Škola má do svojich priorít na najbližšie roky zaradené ciele: skvalitniť vyučovanie prvého aj druhého cudzieho jazyka, posilniť vyučovanie informatickej výchovy a informatiky, venovať zvýšenú pozornosť mediálnej výchove, udržať vyučovanie predmetu Podnikanie v cestovnom ruchu, posilniť vyučovanie výtvarnej výchovy a telesnej výchovy a zabezpečovať neustále zvyšovanie kvalifikácie pedagogických zamestnancov.

3.2 Čiastkové výsledky hodnotenia výpovedí učiteľov a manažmentu školy zo štruktúrovaných rozhovorov na ZŠ1

Pri čítaní údajov v tabuľke 1 je viditeľný súlad sledovaných súborov respondentov (všetci, primárny stupeň, ZŠ1) v prisudzovaní svojich pozitívnych i negatívnych volieb vo väčšine sledovaných položiek. Najväčšiu pozitívnu mieru súhlasu respondenti vyjadrili v položkách dotýkajúcich sa nových možností prezentovať svoju školu navonok. Až 71 % opýtaných z celej vzorky pozitívne hodnotí možnosť zohľadňovať regionálne špecifiká školy a možnosť profilovať svoju školu, budovať ju v súlade so svojou predstavou. Učitelia i riadiaci pracovníci vysoko oceňujú možnosť profilovať svoju školu, prijatie moderného konceptu vzdelávania, a tiež možnosti zohľadniť individuálne potreby žiakov. Čo však nekorešponduje a ani sa nádejne nepribližuje k prezentovaným východiskovým cieľom reformy „skvalitniť vzdelanostnú úroveň obyvateľstva SR, s dôrazom na schopnosť celoživotne sa vzdelávať, uplatniť sa na trhu práce a plnohodnotne žiť v meniacich sa podmienkach“ (Synek, B., 2007) sú názory učiteľov a riadiacich pracovníkov na položky týkajúce sa zlepšenia kvality vzdelávacích výsledkov, zvýšenia záujmu žiakov o učenie. Tieto dve položky obsadili zhodne v celej vzorke respondentov posledné dve pozície v pozitívnych voľbách. Učitelia a riadiaci pracovníci zo sledovanej ZŠ1 sa od ostatných učiteľov odlíšili najmä tým, že prisúdili viac ako 50 % pozitívnych volieb (na rozdiel od všetkých respondentov a respondentov z primárneho stupňa školy) trom položkám: zlepšenie vzdelávacích obsahov – učiva, zlepšenie pohľadu verejnosti na školu a pozitívne názory rodičov na školu. Zhodnotenie faktorov, ktoré ovplyvnili tieto voľby priblíži až hlbšia analýza všetkých dostupných informácií.

Ako hodnotili splnenie svojich očakávaní, prínos kurikulárnej reformy pre seba a svoju školu a pocítené osobné straty a straty v kvalite vzdelávania učitelia a riadiaci pracovníci ZŠ1, sme sa pokúsili zachytiť (ako súčasť predvýskumu a pre potreby tejto štúdie) len na základe transkripcie výrokov nahrávok zo štruktúrovaných rozhovorov a identifikácie pozitívne a negatívne ladených obsahových zhlukov výpovedí.

Tabuľka 2

Pozitívne hodnotiace výroky učiteľov a riadiacich pracovníkov ZŠ1

Pozitíva prebiehajúcej reformy vo výrokoch učiteľov a riadiacich pracovníkov
Dvojúrovňový model kurikula v mestách, kde je medzi školami väčšia konkurencia a chcú sa odlíšiť, tak je to dobre.
Pozitívne je zavedenie nových voliteľných predmetov, napr. regionálna výchova – tento predmet citeľne ovplyvnil žiakov.
Je to fajn, že sa školy môžu od seba odlišovať a vyprofilovať.
Vyhovuje mi možnosť zvoliť si učebnú látku viac, ako keď to bolo predpísané na 100%.
Pribudli nám nami voliteľne predmety, napríklad mediálna výchova... Síce sme zaviedli nové predmety, ale nedokázali sme dostatočne pokryť ostatne predmety.
Pozorujem, že deti sa tešia na nové predmety ako napr. mediálna výchova.

Oslovení učitelia a riadiaci pracovníci ocenili najmä možnosť zavedenia nových predmetov, pozitívne hodnotili ich prínos pre zvýšenie záujmu žiakov o učenie a tiež, možnosti školy tvoriť si vlastný profil. Z hodnotenia položky v dotazníku Prínos dvojúrovňového kurikula

(tabuľka 1) je možné vidieť, že učitelia zo ZŠ1, na rozdiel od všetkých respondentov a aj respondentov 1. stupňa ZŠ, prisúdili viac ako 50 % pozitívnych volieb položkám: zlepšenie vzdelávacích obsahov – učiva, zlepšenie pohľadu verejnosti na našu školu, a tiež pozitívnejšie názory rodičov na našu školu.

Tabuľka 3

Negatívne hodnotiace výroky učiteľov a riadiacich pracovníkov ZŠ1 zasahujúce rôzne oblasti kurikulárnej reformy

Pedagogické myslenie učiteľov, poznanie základných pojmov a procesov
Štátny vzdelávací program je nezrozumiteľný, niektorým veciam sme nerozumeli.
Kompetencie nijako neovplyvnili moju prácu v škole, je to iba teoretický pojem.
Pojem kľúčové kompetencie vznikol len zmenou názvu pre schopnosti.
Prierezové témy sú formalita, zbytočné.
Bežný učiteľ nemá kvalifikáciu na vytvorenie kvalitného školského vzdelávacieho programu.
Vzdelávacie oblasti sú tiež len formalita, len chlieviky pre predmety.
Formalizované školské vzdelávacie programy nie sú potrebné, učitelia vedia učiť aj bez toho.
Prierezové témy, vzdelávacie oblasti sú len nové názvy pre staré veci.
Je pre mňa neúnosné zakomponovať všetky kľúčové kompetencie do vyučovacieho procesu.
Častokrát je plán kľúčové kompetencie do vyučovania zahrnúť, ale realita je napokon iná, nedá sa.
Viac mi vyhovovalo to, že predtým sme vedeli, akých cieľov sa máme držať. A kľúčové kompetencie sa mi zdajú veľmi všeobecné. Pomohlo by širšie rozpracovanie kompetencii do konkrétnych užších cieľov, prostredníctvom ktorých by sa napĺňali.
Štátny (ŠVP) je stále príliš obmedzujúci. Mal by obsahovať učebné osnovy, najväčšie celky a zvyšok si učiteľ doplní podľa potreby školy, zloženia triedy.
Teraz v učive nie je prehľadný systém ako bol predtým. Nove učebnice nie sú pomôckou. Musím hľadať veľa pomocných materiálov. Mal by sa viac systematizovať vzťah medzi štátnym VP, učebnými osnovami a učebnicami.
Počas reformy sa zmenili moje metódy a formy učenia, ale nemusí to byť novým kurikulom. Je to skôr príchodom IKT, to by nastalo aj bez nového ISCEDu.
Mne sa podľa starých učebných osnov učilo lepšie, ale teraz je viac moderných metód, ktoré sa dajú využívať.
Niektoré požiadavky v ŠVP sú nerealizovateľné, napríklad vo výtvarnej, výroba asanbláží, ktorú deti nezvládnu.
Vzdelávanie učiteľov je príliš zamerané na IKT. Malo by byť zamerané viac predmetovo, viac zážitkovo.
Zlepšenie vyučovacích výsledkov našich žiakov
Formalizovaný vzdelávací systém neovplyvní kvalitu vzdelávacích výsledkov. Deti teraz nevedia v 5. ročníku napísať slovnú odpoveď. Bolo by dobre vrátiť sa k písanému textu a menej interaktívnych príkladov.
Vzdelávacie výsledky, najmä čítanie s porozumením je veľmi slabé. Staré učebnice viac vyhovujú požiadavkám nového monitoru.
Priniesla variabilnosť v počte hodín predmetov. Napríklad v prípade matiky to ale znamená menší počet hodín, ako by bolo potrebné. Dôsledky reformy pociťujeme až teraz, keď od nás odišli prví deviataci (boli piataci, keď prišla reforma) a nevedeli sme čoho sa máme vtedy chopiť, tak sme sa inšpirovali starým systémom. Keď ich porovnávam s terajšími piatakmi, títo noví vedia omnoho menej.
Žiakom chýba motivácia, keďže už v piatom ročníku vedia, že ich príjmu na strednú školu.
V štruktúrovaných rozhovoroch s vedením školy a skupinových rozhovoroch s učiteľmi prevládali negatívne výpovede ku všetkým načrtnutým témam. V oblasti obsahov, ktorá vo výskume mapuje projektované (ŠVP), implementované (ŠkVP) a realizované kurikulum v rovine ich prípravy až súčasnosti, sa objavili výpovede súladné s pozitívnymi výrokmi celej vzorky respondentov. Reforma znamenala zníženie náročnosti na prvom stupni.
Výsledky sú horšie. Súčasné učebnice neobsahujú dostatok príkladov na riešenie.

Učivo je inak rozdelené medzi ročníky. Deti učivo predtým lepšie zvládali, nároky na deti sa znížili.
Na druhom stupni je problém aj to, že všetkých dobrých žiakov rozoberú osemročné gymká.
Zníženie kvality výsledkov vzdelávania je spôsobené aj tým, že stredné školy berú úplne všetkých bez ohľadu na výsledky zo ZŠ. Deti nie sú tlačené sa učiť, lebo vedia, že ich zoberú aj s päťkami.
Reforma nepriniesla zlepšenie výsledkov žiakov, ale nie som si istá, že je za tým len reforma. Učiteľ ma síce viac priestoru, ale napríklad rodičia doma sa nemajú čoho držať, keďže knihy nie sú striktné. Učiteľ si musí veľa doplnkových materiálov robiť sám.
Stredné školy neakceptujú zmeny na ZŠ a neuznávajú rozdiely medzi nimi, viete prijímačky a pod.
Zníženie úrovne vzdelávacích výsledkov je aj vplyvom reformy. Učitelia, keď nie sú do niečoho nútení, tak to mnohí neurobia.
Zlepšenie práce školy
Reforma bola nedobre pripravená a je chaotická. Nenadväzuje prvý stupeň na druhý.
Štátny vzdelávací program je príliš striktný a musí byt zohľadnený v školskom, nedáva toľko priestoru školskému.
Mám pocit, že teraz každý rok niečo prerábame, ani nevieme čo. Chýba tomu celistvosť. Sami nevieme, čo tam (do učebných osnov) treba dať.
Obmedzujúce je, že štátny vzdelávací program je zahrnutý v školskom. Štátny zahŕňa témy, ktoré sme predtým nevyučovali.
ZŠ by mali všetky poskytnúť rovnaké základné vzdelanie bez rozdielu mesta. Keď príde žiak z inej školy, nevie nadviazať, nestíha si dobrať učivo.
Chýbali učebnice.
Nedostatok financií na individuálnejší prístup k žiakom. Robiť menšie skupiny žiakov.
Sú rozdiely medzi školami. Na ZŠ by aspoň hlavné predmety mali byť rovnaké na všetkých školách.
Dochádzalo ku zbytočnému kopírovaniu štátneho do ŠkVP.
Niektoré predmety (dejepis) majú veľmi nízky počet hodín.

Predmetom nášho skúmania je predovšetkým implementácia kurikulárnej reformy, pozrieme sa preto aj na čiastkové hodnotenie negatívnych výpovedí aktérov skupinových rozhovorov z pohľadu rôznych úrovní implementácie kurikula. Konceptuálny model výskumu vymedzuje päť úrovní implementácie kurikulárnej reformy. Ide o úroveň hodnôt (svoje hodnoty má minulé, súčasné a budúce kurikulum), úroveň obsahov (databáza znalostí a zručností, ktoré má absolvent kurikula zvládať), úroveň procesov (kurikulum má svoju minulosť, súčasnosť a budúcnosť), úroveň činiteľov (tvorba kurikula je strategickou úlohou manažmentu a aj učiteľov) a úroveň kontextu (bližšie: Porubský, Š., Kosová, B., Doušková, A., Trnka, M., Poliach, V., Fridrichová, P., Sabo, R., Adamcová, E., Lynch, Z., Cachovanová, R., Simanová, L., 2015, s. 99−119.). V štruktúrovaných rozhovoroch s vedením školy a skupinových rozhovoroch s učiteľmi ZŠ1 prevládali negatívne výpovede ku všetkým načrtnutým témam. V oblasti hodnôt možno považovať za prekvapujúce vyzdvihovanie hodnôt historického kurikula, starých učebných osnov a plánov z pred roku 1989, teda hodnôt, ktoré predstavujú niečo, čo už začína patriť minulosti a väčšinou vyvoláva nespokojnosť a tlak na zmenu. V oblasti procesov, kde sú mapované procesy vo fáze iniciácie reformy, prípravy reformy, tvorby kurikulárnych dokumentov, súčasnosti a perspektívy kurikula sa najviac negatívnych výpovedí dotýka fázy prípravy reformy a tvorby kurikulárnych dokumentov. Vo fáze prípravy reformy dochádza k vytváraniu podmienok oboznamovaním sa s myšlienkami iniciátorov, realizuje sa vstupné štúdium dokumentov, aktéri majú nadobudnúť náhľad na očakávané procesy, získavať nové skúsenosti a zúčastňovať sa názorovej kryštalizácie a konfrontácie. Naši učitelia riešili tieto náležitosti súbežne s fázou tvorby. S tým určite súvisia negatívne výroky typu: Reforma bola nedobre pripravená a je chaotická, a tiež väčšina negatívne hodnotených položiek (viď tabuľka 3) v oblastiach: Pedagogické myslenie učiteľov, poznanie základných východísk a procesov; Zlepšenie vyučovacích výsledkov

našich žiakov; Zlepšenie práce školy. Vysoká miera negatívnych vyjadrení v týchto položkách sa možno tiež vzťahuje k obdobiu tvorby prvých kurikulárnych dokumentov, ktoré môže byť spojené s určitým chaosom z neznalosti, nedostatkom času. V oblasti obsahov, ktorá vo výskume mapuje projektované (ŠVP), implementované (ŠkVP) a realizované kurikulum v rovine ich prípravy až súčasnosti, sa objavili výpovede súladné s pozitívnymi výrokmi celej vzorky respondentov.

V príspevku sú uvedené len vstupné, čiastkové informácie, ďalej nespracované, bez uvedenia širších súvislostí. Sledovaný bol zámer poskytnúť náhľad na drobný výstup z rozsiahleho kvalitatívneho výskumu obsiahnutého v projekte.

Literatúra

Kosová, B. & Porubský, Š. (2011). *Transformačné premeny slovenského školstva po roku 1989*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela.

Porubský, Š. et al. (2014). *Škola a kurikulum. Transformácia v slovenskom kontexte*. Banská Bystrica: Belianum.

Synek, B. (2007). Áno reforme vzdelávania. In *Učiteľské noviny, 55*(3), s. 12. Dostupné z http://www.ucitelskenoviny.eu/Default.aspx?StrID=210 [1. 9. 2007].

Kontakt

prof. PaedDr. Alena Doušková, Ph.D.

Katedra elementárnej a predškolskej pedagogiky
Pedagogická fakulta UMB v Banskej Bystrici
Ružová 13
974 11 Banská Bystrica
Slovenská republika

e-mail: alena.douskova@umb.sk